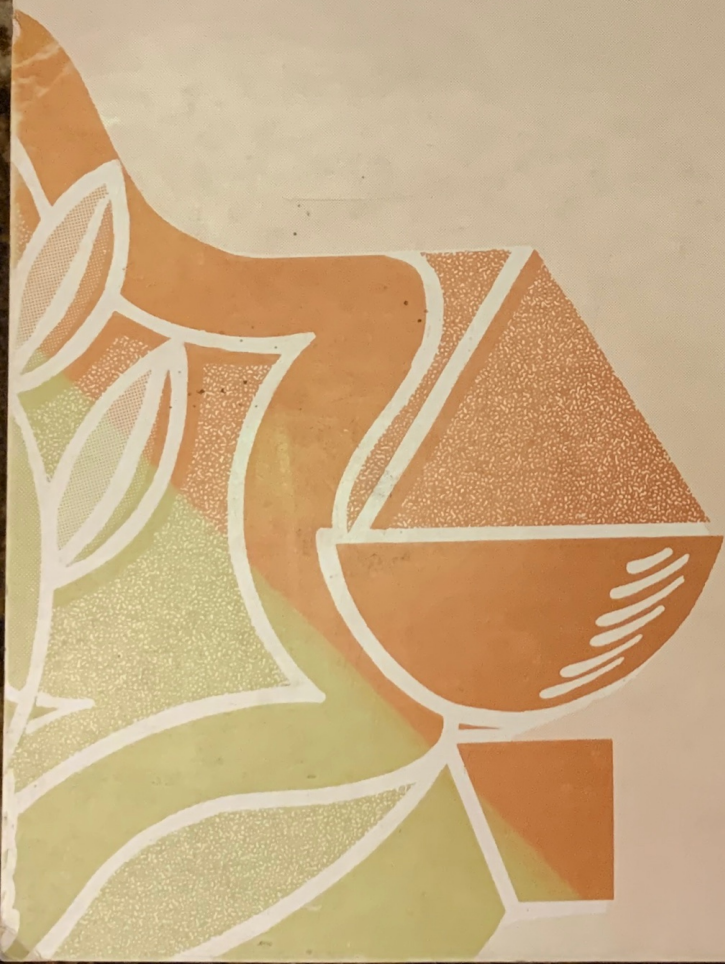

התנהגות שאינה הולמת

"למדינת ישראל בעיה צבאית יחידה במינה.
אנו מעטים ואויבינו מרובים. במה עמדנו
עד עכשיו ובמה נעמוד בעתיד? אך ורק
ביתרוננו המוסרי והאינטלקטואלי".

ד. בן-גוריון

פרק א — התנהגות שאינה הולמת

- מבוא
- מהות ותחולה
- מהי העבירה
- לסיכום

פרק ב — השוחד

- מבוא
- עובד הציבור
- השוחד מהו?
- פעולת עובד הציבור
- פעולה הקשורה לתפקידו של מקבל השוחד
- הקשר בין השוחד לבין הפעולה
- דרכים אפשריות לביצוע עבירת השוחד
- משלוח מתנות וסלי משקאות לחגים, לעובדי ציבור — שוחד.
- מתי מתנה היא אכן מתנה ולא שוחד
- בפקודות הצבא החמרת יתר.

פרק א'

התנהגות שאינה הולמת

מבוא

המפקדים בצה"ל נדרשים לגלות רמה גבוהה ביותר של מיומנות ומקצועיות הן כלוחמים והן כאנשי מקצוע. ואולם, בראש ובראשונה מחייבת אותם המסגרת הצבאית לשמש מופת לפקודיהם ולהיות בעלי תכונות אופי מתאימות ורמה מוסרית, המצדיקה את הסמכויות הנרחבות והאמון הרב שרוחשים להם מפקדיהם וחייליהם. מפקד החורג מדפוסי ההתנהגות המתחייבים מדרגתו ומעמדו בצבא, פוגע בשמו הטוב, בתדמיתו של צה"ל ובאמון שרוחשים למפקדיו, ועשוי הוא אף להתחייב בעבירה של התנהגות שאינה הולמת.

בהקשר זה הדגיש בית הדין הצבאי לערעורים:

"אנו בדיעה שהשתייכות למסגרת הצבאית יש בה הטלת חובה נוספת... השאיפה הנעלה שצה"ל יהא נקי מרubb, ושלא תהא בו שחיתות, היא שאיפה המעוגנת היטב ביחידות עליהם נבנה צה"ל "והיה מחנך טהור", זוהי דרישה לגיטימית וצרופה כלפי המשתייכים למסגרת זו: כל עבירה שיש בה השלכה ציבורית ומוסרית, יש לה הד גדול וחזק יותר בצה"ל, משום שהיא פוגמת בדמותו ופוגעת בשמו הטוב של הצבא". מפקדת פרקליט צבאי ראשי ומפקדת קצין חינוך ראשי חברו יחדיו כדי להבהיר בפניך את יסודות העבירה של "התנהגות שאינה הולמת", ועבירת שוחד, דברי פרשנות לחוק ולפסיקה והצגת אירועים שהתרחשו בעבר אשר ימחישו בפניך מהותה של העבירה, למען לא תיכשל חלילה בעבירה על החוק.

"חייל בדרגת סמל או בדרגה גבוהה, מזו, שהתנהג באופן שאינו הולם את דרגתו או את עמדתו בצבא, דינו מאסר שנה".

(חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955, סעיף 130).

לשון החוק מגדירה את זהותו של העבריין ואת העונש הצפוי בעקבות ביצוע העבירה. אין

בלשון הסעיף מענה לשאלות הבאות: -

- מהי "התנהגות שאינה הולמת"?

- מהן אמות המידה לפיהן ניתן לקבוע כי התנהגות בלתי נאותה, הינה בגדר "התנהגות

שאינה הולמת" עפ"י הדין?

- האם כל התנהגות החורגת מהמקובל הינה "התנהגות שאינה הולמת"?

לשון החוק

חוק השיפוט הצבאי נמנע בכוונה מלהגדיר את העבירה או אף להבהיר את הנסיבות בהן היא נעברת. בתי הדין הצבאיים הם אשר יצקו תוכן לסעיף הנ"ל והם אשר הגדירו וקבעו את מטרתו:
 "לשמור על ערכי יסוד של המסגרת הצבאית מצד אחד, ויחסי כבוד והערכה מצד האוכלוסיה האזרחית כלפי הצבא"

**"מקבילות"
 בחוק האזרחי**

גם בעלי מקצועות אחרים נדרשים לתכונות מתאימות ולהתנהגות נאותה ומוסרית המצדיקה את האמון המיוחד שרוחש להם הציבור. כך, למשל, בחוקים המתייחסים למקצועות חופשיים, כמו רואי חשבון, עורכי דין ורופאים נכללות סנקציות כלפי אלה המתנהגים באופן שאינו הולך אם המקצוע עליו הם נמנים.

ד.א

"התנהגות שאינה הולמת" — מהות ותחולה

בית דין צבאי מיוחד הגדיר לא מכבר, התנהגות בלתי הולמת של מפקד, במילים הבאות:
 "מעשה הפוגע במוסר או בערכי היסוד של המסגרת הצבאית, או באמון שצריך לרחוש לחייל (בדרגת סמל או בדרגה גבוהה מזו) או ביחס הכבוד וההערכה של האוכלוסיה האזרחית כלפי הצבא — הוא מעשה המהווה התנהגות בלתי הולמת, ואין הבדל אם המעשה מהווה עבירה פלילית או צבאית אם לאו".

- המונח "התנהגות שאינה הולמת" נוגע, איפוא, בין השאר לאוסף של מושגים:
- מוסר
 - ערכי יסוד
 - אמון
 - יחס כבוד והערכה
 - חייל בדרגת סמל או בדרגה גבוהה מזו
 - עבירה פלילית
 - עבירה צבאית
- מונח זה מעלה, איפוא, שתי שאלות

שאלה של מהות

את מה אין ההתנהגות הולמת?

שאלה של תחולה

מתי ההתנהגות הינה בלתי הולמת?

דפוסי התנהגות מסויימים של מפקד עלולים להחשב כעבירה, כאשר אין הם עלולים בקנה אחד, עם מערכת ערכים או קוד התנהגותי, הנוהגים בחברה ובצבא כאחד.

באילו ארועים ונסיבות תהיה התנהגותו של מפקד בלתי הולמת?

באילו מקרים לא תהיה באותה התנהגות משום חריגה?

מהי העבירה?

רס"ג ששה בביתו נקרא לחזור בדחיפות לבסיסו. בכניסה לבסיס הורה לו השוטר הצבאי, להחנות את רכבו מחוץ למחנה. הקצין לחץ על דוושת הגז והתקדם, כדי להפחיד את השוטר הצבאי שניצב לפני הרכב. הקצין הורשע בהתנהגות בלתי הולמת מנימוק שהחברה "סולדת מצורה זו של פתרון בעיות" וכל שכן "חמור הדבר במסגרת הצבאית; אנו מצווים לראות בדבר זה לא רק כפגום, אלא כנפסד ביותר ומזיק".

הצבא הינו חלק מן המסגרת החברתית במדינה ואמור להיות "המוביל" מבחינה ערכית ומנהיגותית. לפיכך, גם פגיעה בערכי יסוד חברתיים תיחשב כפגיעה בנורמות ההתנהגות הצבאיות.

"הפרוטקציה" היא, לדאבוננו, דפוס התנהגות מוכר ומושרש בחברה. בנסיבות מסוימות גם נגע ה"פרוטקציה" יכול שיחשב כ"התנהגות שאינה הולמת". החוק אינו מחייב, אפילו, הצגת הוכחה שנותן ה"פרוטקציה" זכה לטובת הנאה תמורת ההעדפה.

קצין בכיר הורה להציב חייל שהודח מקורס טייס, ביחידתו. זאת, בניגוד להוראות הצבא המחייבות הצבת חייל כזה אך ורק ביחידת שדה. במקרה זה אף קיבל הקצין הבכיר טובת הנאה בתמורה למעשהו ועל כך הורשע בעבירת שוחד. בהתייחסו לעצם המעשה קבע ביה"ד: "...אין ספק שהתנהגות הנאשם בעניינו של א. היתה התנהגות בלתי הולמת.

כמה זכה א. בהעברה ישירה מקורס הטייס ליחידה עורפית, בשעה שחבריו הוצבו ליחידות שדה; מדוע הועדף אביו של א. על פני הורים אחרים שיש להם ענין שבניהם ישרתו ביחידות מסוימות, ולא ביחידות שאליהם הוצבו?

זכיה זו, ואפילו כשאינה מלווה טובת הנאה גורמת לתחושה של העדר שוויון בין חיילי צה"ל.

כך נפגעים עקרונות יסוד של צה"ל ונפגע יחס האמון שרוחשת האוכלוסיה האזרחית לקציניו".

"התנהגות שאינה הולמת" מוגדרת כעבירה גם כאשר אין העבריון עובר על חוק ספציפי, צבאי או אזרחי,

בפסק דין שניתן לאחרונה קבע ביה"ד:

"אין חשיבות לכך שבעת עשיית המעשה או בשעת ההתנהגות, עדיין לא קבעה פסיקה

פגיעה בערכים
כלל-חברתיים
וצבאיים

"פרוטקציה"
אף ללא טובת
הנאה, מהווה אף
היא "התנהגות
שאינה הולמת"

התנהגות שאינה
הולמת הינה עבירה,
גם בהיעדר חוק
ספציפי

מפורשת או לא נחקק חוק מיוחד האוסר מעשה כזה או התנהגות כזו. כל סמל וקצין יודע מהי התנהגות שלילית, התנהגות בניגוד לערכי המוסר, לכבודו כמפקד, או בניגוד לעקרון היסוד של קצונה ב"צה"ל. אלה דברים פשוטים, ברורים וגלויים הטבועים בו. ואם אינו חש בכך בלבו או במוחו, והוא צריך להמתין לפסיקה או לחוק שיבהירו זאת – אינו ראוי לקצונה".

יכולתו של מפקד להמנע מהתנהגות שאינה הולמת מעידה, איפוא, במידה רבה, על ערכיו האישיים ועל תודעתו העצמית. טובים הסכויים כי מפקד הראוי לתפקידו, לא יכשל בעוון זה.

מתי חלה העבירה?

קצין בדרגת סגן נתפס בגניבה מחנות וממחצבה באזור חברון. ביה"ד צבאי הרשיע בדיון וגזר את עונשו. התביעה ערערה בפני ביה"ד הצבאי לערעורים על קולת העונש. בקבלו את הערעור קבע ביה"ד לערעורים כי "יש לראות בהרשעת הנאשם בעבירה של גניבה, משום הטלת פגם מוסרי בו. אפילו ערך הרכוש שנגנב אינו גדול – זוהי התנהגות שאינה הולמת, ולא רק עבירה של גניבה על פי החוק הפלילי הנוהג בארץ". ביה"ד לערעורים החמיר בעונשו של הנאשם והורידו בדרגה.

כאן מתלווה "התנהגות הבלתי הולמת" לעבירה פלילית על פי החוק האזרחי. במקרה אחר, מתלווה התנהגות הבלתי הולמת לעבירה על פי החוק הצבאי.

קצין אפסנאות הפתיע את ילדיו חובבי הטיולים במתנה בלתי שיגרתית: שק שינה תוצרת צה"ל. הוא נמצא אשם בהוצאת רכוש מרשות הצבא (עבירה על חוק השפוט הצבאי, סעיף 77) ובהתנהגות שאינה הולמת מפקד.

במקרים מסויימים עשוי ביה"ד צבאי להרשיע מפקד ב"התנהגות שאינה הולמת" גם כאשר לא הוכח שהחשוד עבר עבירה אחרת, אזרחית או צבאית.

חיילת ביחידה פתחה בשיחה עם מפקדה הרס"ר, בנושאי מין. התביעה ביקשה מבית הדין הצבאי לראות בהתבטאויותיו של הרס"ר, בדרשיה שניהל עם החיילת, כעבירה על החוק הפלילי הכללי. ביה"ד הצבאי קבע כי "הרס"ר לא עבר עבירה פלילית של רמזים מגונים, אולם דיבוריו עם החיילת לא הלמו את מעמדו כמפקד, ולא התיישבו עם נורמות ההתנהגות המחייבות איש צבא בדרגתו.

עצם הגררותו לשיחה על עניני מין עם פקידתו... ולשונו הבוטה והגסה, אינם מתיישבים עם ההתנהגות המצופה ממפקד.

מעשהו של הרס"ר אינו בגדר עבירה על פי הדין הכללי, ובכל זאת, כמפקד – עבר הרס"ר

כעבירה הגוררת
עמה עבירה
אזרחית או
צבאית

כעבירה בפני
עצמה

עבירה על כללי התנהגות והאתיקה הנדרשים מכל נושאי דרגה בצבא.

צה"ל מצפה ממפקדיו להתנהגות הולמת, גם כאשר הם נמצאים מחוץ למסגרת הצבאית הרשמית, בחייהם הפרטיים והחברתיים.

במסיבת סילבסטר שהתקיימה בבית ידידים, נטלה קצינה חלק בעישון סמים. היא הורשעה בגין העישון ונדונה ל-7 חודשי מאסר מהם שלושה חודשים בפועל. כמו כן הורשעה הקצינה בעוון "התנהגות בלתי הולמת" והורדה בשל כך, לדרגת סמלת. עדויות אופי של מפקדיה על היותה קצינה יעילה ומסורה, לא סייעו במקרה זה.

גם מחוץ ל"כתלי צה"ל" נדרש מפקד להקפיד על התנהגות הולמת.

סג"מ בלבוש אזרחי פנה ליצאנית ושילם אתנן בשטר כסף מזויף. ביה"ד הצבאי הרשיעו בקבלת דבר במירמה ובהתנהגות בלתי הולמת, אף שבעת ביצוע העבירה לא היה לבוש במדים. את החלטתו נימק ביה"ד, בין השאר, במילים "צה"ל רוצה לראות את קציניו כנים וישרים, ולא מוכתמים במעשי מירמה וקלון מכל סוג שהוא".

אחריות המיוחדת של מפקד בצבא שרירה וקיימת בכל עת ובכל הנושבות. אין למפקד "שעות פנאי" בהן הוא רשאי להסיר מעליו את נטל המופת והמנהיגות.

קצין בכיר שנחשד ב"התנהגות בלתי הולמת" טען להגנתו כי רבים הם המפקדים והקצינים הנוהגים להפעיל "פרוטקציה", ולפיכך, יש לראות התנהגותו שלו כסבירה.

אומר ביה"ד בפסק דינו: "לא נוכל להסכים כי התערבות כזו בענינים לא לו, התערבות שריח חריף של העדפה נודף ממנה, היא בגדר נורמה המקובלת על קציני צה"ל".

ואפילו היינו סבורים כי כך הדבר – וכאמור דעתנו היא אחרת – היה זה מחובתנו, שלא להשלים עמה אלא להעניש עליה.

נוהג פסול אינו יכול להוות קנה-מידה להתנהגות סבירה, גם בעבירה של התנהגות בלתי הולמת."

בחברה מקובל על רבים לתרץ את התנהגותם הקלוקלת בטענה ש"כך נוהגים כולם", גם מפקדים נעזרים לעיתים בתרוץ זה, בבואם להסביר מעשים בלתי-חוקיים אשר ביצעו. בתי הדין הצבאיים הבהירו הבהר היטב כי בהקשר של "התנהגות שאינה הולמת", זהו טיעון נפסד שיש לדחותו מכל וכל.

"לא הנורמה הקלוקלת תדריך את הסמל או הקצין. עליו לאמץ דפוסי התנהגות התואמים את העקרונות המנחים בתחומו! אל לו לאמץ דפוסי התנהגות שליליים שאינם תואמים את העקרונות!"

"התנהגות מקובלת אינה בהכרח – התנהגות הולמת."

לא כל התנהגות "חריגה" היא בבחינת "התנהגות שאינה הולמת"

הטענה: "פעלתי בגלוי ובתום לב" אינה תופסת

אחת מאמות-המידה לשיפוט מעשיו של מפקד הינה, מידת ההשפעה על הסביבה.

אומר ביה"ד הצבאי באחד מפסקי הדין בעבירה זו: "...לא יוקפד בנאשם אם התנהגותו החריגה הבלתי הולמת, היתה בענין של מה בכך, וממילא השפעתו על סביבתו היתה מעטה".

לא אחת טוען נאשם, אזרח או בשורות הצבא: "...אבל לא ידעתי..." ולכך תשובה מוכרת: "אי-ידיעת החוק אינה פוטרת מעונש".

התנהגותו של מפקד תחשב, בעיני החוק, כ"התנהגות שאינה הולמת" גם אם לא הסתיר את מעשהו ואף לא ידע שיש בו משום עבירה.

קצין בכיר הואשם בין השאר, בכך שהורה לקציני מ"צ לתת ליווי לקבלנים אזרחיים שעסקו בפרויקט בינוי עבור צה"ל. התביעה טענה כי ההוראה למתן הליווי נעשתה בניגוד לנהלים המקובלים וכי הנאשם ידע כי אנשי הכוח המלווה מתמרמרים על ההסדר.

הסנגוריה טענה כי הנאשם פעל בגלוי ובתום-לב ובתחום סמכותו, ולפיכך, אין להתנהגותו משמעויות שליליות. בפסק דינו הבהיר ביה"ד:

בהתנהגות זו הראה הנאשם לאזרחים ולחייליו כי הידידות עם מפקד בכיר יכולה להביא ומביאה ליחס מועדף (קרי-פרוטקציה) ולשיבוש של שיקול הדעת הנכון, לפגיעה בסדרים המקובלים וממילא לפגיעה באמון שצריכים חיילים לרכוש למפקדם הבכיר, ובאמון שצריכה האוכלוסייה האזרחית לרכוש לקציניו הבכירים של צה"ל...

אין לנו ספק שבהתנהגות זו עבר הנאשם עבירה של התנהגות בלתי הולמת".

במילים אחרות הרגשתו הסובייקטיבית של הנאשם (אם ראה במעשהו התנהגות שאינה הולמת או לא) – אינה אמת-המידה הקובעת. רק קנה-מידה אובייקטיבי של התנהגות

אותה ורצויה, הוא המתאים לבחינה האם התנהגות הינה בלתי הולמת, אם לאו.

של מבצע
העבירה גבוהה יותר, כך
גדלה חומרת העבירה

בפסקי דין שונים שנתנו בתי הדין הצבאיים צויין, לא אחת, הקשר המשמעותי בין חומרת העבירה לבין דרגת הנאשם.
"ככל שעולה החייל בדרגה ובמעמד בצה"ל, רב האמון המוענק לו וגובר יחס הכבוד וההערכה אליו. יחד עם זאת, אחריותו לשמירת ערכי היסוד בחברה ובצבא רבה יותר, ועל התנהגותו להיבחן באמות-מידה מחמירות מאלו של הנמוך ממנו בדרגה או במעמד".

מעשים הפוגעים

בסדר הטוב של
הצבא או במשמעתו,
אף שאין בהם פסול
מוסרי, עשויים
להוות עבירה

לעיתים לא ניתן להגדיר התנהגותו של חייל כבלתי הולמת; בין מהטעם שהמדובר בחייל שדרגתו נמוכה מדרגת סמל ובין משום שאין ההתנהגות לוקה ב"שחיתות המידות". יחד עם זאת, התנהגות אותו חייל יש בה כדי לפגוע בסדר הטוב ובמשמעת הצבא.

במקרים אלו יכול חייל (בכל דרגה שהיא) להיות מורשע על פי סעיף 132 לחש"צ, המורה בזו הלשון: "חייל אשר עשה מעשה או התנהג באופן שפגע או עשוי היה לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעתו, ואין המעשה מהווה עבירה צבאית אחרת, דינו מאסר שנה".

כדוגמא לאפשרות הרשעה בעבירה ממין זה, ניתן לראות בחייל אשר במסגרת היחידה מוצא לנכון לנבל את פיו.

זכור:

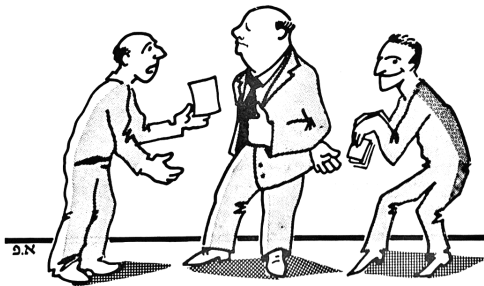
- גם בהעדר חוק ספציפי לגבי המקרה שלך, תידון על "התנהגות שאינה הולמת";
- ככל שהינך בעל דרגה גבוהה יותר עליך להשמר ככל כפליים שלא להתנהג באופן שאינו הולם את דרגתך ומעמדך בצבא.
- העובדה שאתה נידון על עבירה צבאית או אזרחית אחרת, אינה פוטרת אותך מלהידון בנפרד גם על עבירה זו.
- ניתן לראות במעשה משום "התנהגות שאינה הולמת" גם אם מדובר בהתנהגות שמחוץ למסגרת הצבאית הרשמית.
- גם התנהגות שאין בה פגם מוסרי או שחיתות, אך יש בה כדי לפגוע בסדר הטוב ובמשמעת הצבא, מהווה עבירה בת עונשין

לסיכום

טענות התגוננות של מפקד, בנוסח:

"כך עושים כולם"
"כולם ידעו מה אני עושה"
"לא ידעתי שאסור"
"לא הייתי במדים"

אינן פוטרות מדין בעוון "התנהגות שאינה הולמת"

השוחד

... "ושוחד לא
תיקח, כי שוחד
יעוור פיקחים
ויסלף דברי
צדיקים.
(שמות, כ"ג ח')

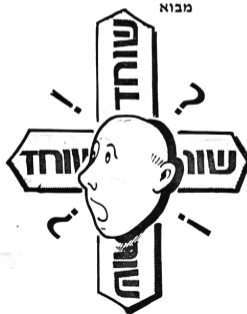
להבדיל מ"התנהגות שאינה הולמת" הרי בעבירת שוחד, הדברים מוגדרים וברורים הרבה יותר. ננסה איפוא לאתר את התנאים החיוניים להתקיים, על מנת שעבירה תיחשב כעבירת שוחד.

א' - טוראי במילואים נתן לב' - קצין הקישור, מערכת סטריאו כדי שב' "ישכח" אותו, כאשר יזמן את אנשי היחידה לשרות המילואים התקופתי.

מי "השחקנים" הראשיים בסיפור שלפנינו:

א' - טוראי במילואים הנותן את השוחד.
ב' - קצין הקישור ביחידה בה משוכן א' המקבל את השוחד.
מערכת הסטריאו - המתנה שנתן א' לב' המתנה = השוחד.

- * מקבל השוחד חייב להיות עובד ציבור, ובמקרה שלנו זהו ב', קצין הקישור.
- * על הפעולה של עובד הציבור להיות קשורה בתפקידו. במקרה שלנו הקריאה או הקריאה לשירות מילואים קשורים, כמוכן לתפקידו של קצין הקישור.
- * קבלת השוחד צריכה להיות בעד פעולה הקשורה בתפקידו של עובד הציבור. במקרה שלנו התקבל השוחד ע"י ב', קצין הקישור, תמורת אי קריאתו של א' לשירות מילואים. ללא קיומם של תנאים אלה אין מתקיימת עבירת השוחד.

מבוא

בהמשך נראה, כי עבירת שוחד מתקיימת גם כאשר העובדות אינן כה ברורות ופשוטות כפי שתוארו בדוגמא שהבאנו, כך למשל:
לא תמיד ניתן השוחד בעד פעולה מסויימת.
שכיח ביותר הוא שוחד הניתן בבחינת "שלה לחמדך על פני המים, כי ברוב הימים תמצאהו"
או:
עבירת שוחד נעברת, גם כאשר השוחד לא ניתן בפועל, אלא רק הובטח או התבקש על המקבל.
או:

עבירת שוחד נעברת גם כאשר התקבל שוחד בעד השפעה על פעולת אדם אחר. על כל אלה נתעכב במפורט ונדגים בהמשך.

לשון החוק

"עובד ציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו - מאסר שבע שנים" נותן השוחד צפוי למחצית תקופת מאסר זו.
העבירה של "התנהגות בלתי הולמת" היא עבירה צבאית הקבועה בחוק השיפוט הצבאי עבירת השוחד לעומתה קבועה בחוק העונשין הכללי הקובע איסורים פליליים לכל אזרחי המדינה.

*

- נתח, איפוא את המונחים העיקריים המרכיבים את עבירת השוחד, בלשון החוק:
1. עובד ציבור
 2. שוחד
 3. פעולה
 4. פעולה הקשורה בתפקיד
 5. בעד פעולה

*

"עובד ציבור"

ראינו כבר, כי תנאי לעבירה של לקיחת שוחד הוא שהנאשם יהא "עובד ציבור". החוק עצמו מפרט מיהם אותם עובדים אשר מוגדרים כעובדי ציבור.
בראש ובראשונה נמנים עליהם עובדי מדינה, וביניהם כמוכן חיילים.
חיילים בשירות סדיר ובשירות מילואים, וכן עובדי צה"ל נחשבים, איפוא, לעניין הוראות החוק, כעובדי ציבור.
נדגיש, כי תנאי זה חל על לוקח השוחד אך אינו הכרחי באשר לנותן השוחד.

לשון החוק:
כסף או שווה כסף
שרות או טובת
הנאה אחרת"

אפילו הבטחה
למתנה — יכולה
להחשב כשוחד

גם מתנות
פעוטות יכולות
להחשב כשוחד

השוחד — מהו?

שליש בבסיס חיל האויר שיחרר איש מילואים מן השירות תמורת מספר מקלטי רדיו, שאיש המילואים רכש והרכיב במכוניית צבאיות. השליש הורשע בקבלת שוחד.

סמל ראשון היה אחראי על עבודת נהגים אזרחיים ועל רישום נסיעותיהם (לצורך תשלום) וקיבל מהם במקרה אחד הלוואות ובמקרים אחרים **בקבוקי ויסקי** — החייל הורשע בקבלת שוחד

רס"ג, מפקד יחידת בינוי **סעד** מספר פעמים **במסעדה** יחד עם עובד צה"ל ביחידתו. האזרח **שילם** עבור ארוחותיו של הקצין. המפקד אישר לו דיווח שעות עבודה נוספות שלא עבד.

הרס"ג הורשע בקבלת שוחד. מפקד המקבל טובת הנאה מיניית מחיילת הנתונה לפיקודו, תמורת שחרורה מחובת שמירה, עובר עבירת שוחד. כפי שנוכחנו בדוגמאות אלו כל **נכס או שירות או טובת הנאה** מכל סוג שהוא מוגדרים ע"י החוק כשוחד.

קצין בכיר העביר חייל מיחידה ליחידה עפ"י בקשת אביו, בניגוד מפורש לנהלים שלישותיים. האב הבטיח לקצין להקים יחד עמו חברה עסקית משותפת, לאחר פרישת הקצין מצה"ל. בפסק דינו קבע ביה"ד: "גם הבטחה יכולה להחשב כשוחד ובלבד שבעיני מקבלה, היא תהיה בת ערך ובוודאי שהבטחה להקמה משותפת של חברה, ששכרה בצדה עבור הנאשם נכללת בתחום הגדרת השוחד" הקצין הבכיר הורשע בקבלת שוחד.

במקרים רבים טוענים עובדי ציבור וחיילים הנאשמים בקבלת שוחד, כי המתנות הם פעוטות ערך, וכי בקבלת המתנות לא התכוונו כלל לקבל שוחד. מפקד יחידת בינוי בדרגת רבי-סרן סעד מספר פעמים במסעדות יחד עם עובד צה"ל ביחידתו כשאותו עובד שלם עבור ארוחותיו של הקצין. ביה"ד קבע כי העובד ביקש לזכות במשוא פנים "בהשקעה ארוכת טווח לצורך רכישת עמדה אוהדת", וכן קבע ביה"ד כי אותו עובד צה"ל זכה מהקצין לאישור ודיווח על שעות עבודה נוספות אותן לא עבד. כאשר נטענה טענה, כי הארוחות פעוטות ערך, וכי אין קשר בין הארוחות לבין הדיווח הכוזב קבע ביה"ד הצבאי לערעורים כי השאלה אינה אם טובת ההנאה שמקבל עובד הציבור, נראית לו פעוטה. השאלה — היא אם קיים קשר בינה לבין פעולות עובד הציבור בגדר תפקידו. ביה"ד העיר גם, כי ההגדרה "פעוט" איננה מתאימה לאותן ארוחות, כאשר מדובר בארוע שאיננו חד פעמי ומקרי.

השוחד ניתן
בתמורה לפעולה
הקשורה בתפקידו
של המקבל.

"יחס טוב"
"דלת פתוחה"
הם בגדר "פעולה"

במבוא לפרק זה ציינו, כי השוחד חייב להתקבל בעד פעולה הקשורה בתפקידו של החייל כעובד ציבור. **מחי אותה "פעולה" בה מדובר?**

החוק עצמו מדגיש, כי גם **השחייה או החשה, העדפה או הפלייה לרעה** מוגדרות לענין זה כ"פעולה".

עבודתם של קצינים ומפקדים רבים כרוכה באישור עבודות, מתן היתרים ואישורים ופעולות רבות בעלות משמעות כספית. בכוחם של קצינים ומפקדים לזרז פעמים רבות מתן תשלומים או להעניק עדיפות לספק זה או אחר בדרכים שונות ומגוונות. לכן ברור מדוע קיימת הסכנה של מתן טובות-הנאה לאותם בעלי סמכויות. בסכנת שחיתות זו רוצה החברה — באמצעות החוק — להילחם.

נחזור וניזכר בדוגמה הראשונה לשוחד שניתנה במבוא: **הפעולה** שביקש א', הטוראי, מב' — קצין הקישור לעשות, היתה **להשהות** את שירות המילואים שלו, או אם תרצו, **להעדיפו** על פני שאר חיילי היחידה, ולאפשר לו להישאר בבית, כאשר השאר משרתים במילואים.

ובמקרה אחר:

למפקד יחידת בינוי שהעסיקה קבלנים אזרחיים, היה קשר ישיר עם אותם קבלנים מתוקף תפקידו. המפקד, הוא שאישר, בין היתר את ביצוע העבודות ואת הוצאת החומרים. בין השאר הורשע המפקד בקבלת מקלט טלוויזיה מקבלן — כשוחד.

בערעור שהגיש טען המפקד כי לא עשה כל פעולה שהיה בה משום העדפה של הקבלן שנתן לו את המתנה. זו הוענקה לו, לטענת הסינגור לאות תודה על **היחס הטוב וה"דלת הפתוחה"** — ואלה אינן "פעולה" כמוגדר בחוק.

שופטי ביה"ד לערעורים קבעו בפסק דינם כי **"אין המדובר כאן ביחס טוב וסתמי בין אדם לרעהו או למכרו, אלא ביחס טוב הקשור במילוי התפקיד. אי אפשר לנתק יחס זה מהמעשים ומהמעשים הנעשים במסגרת אותו תפקיד, ושגב ביצועם בא היחס הזה לידי ביטוי. מה שמכונה "יחס" אינו אלא חלק אינטגרלי מביצוע הפעולות של עובד הציבור תוך מילוי תפקידו. הפעולה והיחס חד הם — וקבלת גמול על היחס כקבלתו עבור הפעולה עצמה.**

כאן באים אנו לצורת שוחד שניתן לה הכינוי "שלח לחמך על פני המים". עבירת השוחד במקרה זה מתאפיינת בכך שלא ניתן לאתר לעתים את הפעולה המסויימת, תמורתה ניתן השוחד. הסיבה שהשוחד ניתן במקרים אלא היא להכין את הקרקע לרגע בו יזדקק נתון השוחד לפעולה ממשית של מקבל השוחד, ובכך יקטוף את פירות השקעתו.

רס"נ. שימש מרכז גיוס בחטיבתו. טוראי א. היה מוצב במילואים באחד מגדודי החטיבה. רס"נ. הורשע במספר עבירות של לקיחת שוחד בשל מספר מתנות שקיבל מטוראי א. ביה"ד הצבאי לערעורים לאחר שבחן את נסיבות המקרה קבע: "נמצא כי המדובר בכוונה כללית של שלח לחמך... בעת ש"א. שיגר את התשורות למערער, הוא לא ידע מה טיב התמורה שיזקק לה. אולם דברים אחרים היו ברורים היטב: כי הוא מוצב ביחידה זו, כי חיילי היחידה נקראים מידי פעם לשירות מילואים פעיל, וכי הוא עשוי להזקק לשירותו של המערער, המשמש כמפקד מרכז הגיוס של היחידה..."

ועוד מצוין ביה"ד כי גם למערער "לא היתה כל סיבה להניח כי א. עוסק בתרומות לשמן, כאיזה נדבן ופילנטרופ... אין זה משנה מאומה, כי המערער לא העלה על דעתו בעת קבלת התשורות, מה התמורה שידרש לתת. די בכך שהוא ידע מהם תחומי המגע בינו לבין אותו אדם וכי הוא עלול להתבקש לתת שירות בתחומים אלה".

הפעולה קשורה לתפקידו של מקבל השוחד

עבירת השוחד מתקיימת כאשר עובד ציביר קיבל שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו. בתי המשפט חזרו והדגישו כי בשירות הציבורי אין מידור כה מזוייק בין התפקידים השונים. פעולה "קשורה לתפקיד" גם כשאין היא ממש בנדר התפקיד הספציפי של עובד הציבור, וגם כאשר היא מחוץ לגדר סמכותו ותחומי פעילותו הרגילים.

רס"ר, מפקד מחנה הממשל ברהמ"ג, קיבל פניה מקבלן אזרחי שעבד באזור, בזו הלשון: אם תאפשר לי להוציא את ראדיאטור החימום ממבנה בית החולים הנטוש בקווייטרה תקבל ממני סכום כסף מסוים. הרס"ר דחה את ההצעה. כעבור שבועיים חזר הקבלן והתייצב במשרדו והודיע לו כי כבר לקח (=גנב) את הרדיאטור. הקבלן ביקש מהמפקד להעלים עין מן הגניבה ונתן לו בתמורה סכום כסף. הרס"ר שהורשע בקבלת שוחד, ערער בטענה כי את הכסף לא קיבל בעד פעולה הקשורה לתפקידו, שכן, מבנה בית החולים לא היה בתחום אחריותו הישירה או בתחום שליטתו. לפיכך, טען הסניגור - אין מקום להרשעה בעבירת שוחד. ביה"ד לערעורים דחה טענה זו ופסק:

"כבר ציינו כי המערער היה רס"ר ומפקד מחנה של יחידת ממשל רמה"ג, וכי המבנה האמור היה תחת אחריותה של היחידה. אפילו לא היה למערער תפקיד ספציפי לגבי מבנה

בית החולים, כגון אחריות לשמירתו, הרי בתוקף תפקידו ביחידה היתה עליו חובה למנוע מעשה עבירה כאמור, ובאופן מיוחד להביא לידיעת מפקדיו את אשר נודע לו, בין לפני המעשה ובין לאחריו. המערער הבין זאת היטב, ובמשך זמן מה הוא חכך בדעתו כיצד לנהוג, עד שלבסוף החליט לקבל את הכסף ולהעלים עין המעשה. גם פנייתו של הקבלן למערער, ואילו דוקא, לא באה אלא מתוקף תפקידו של המערער ביחידה, ולא משום שרצה להיטיב עמו, סתם כך".

הקשר בין השוחד לבין הפעולה

תנאי לעבירת השוחד הוא, כי השוחד ניתן בעד פעולה של עובד הציבור. במילה זו - "בעד" - טמון היסוד הקשה והמורכב ביותר בעבירת השוחד. חייב להיות קשר מסויים בין השוחד לבין פעולתו של עובד הציבור. יתר על כן - יש צורך להוכיח כי עובד הציבור התכוון לקבל את טובת ההנאה שניתנה לו בעד פעולה הקשורה בתפקידו, או, כי עובד הציבור ידע שהנותן את טובת ההנאה מתכוון לכך.

בדוגמא שהרבינו להשתמש בה חייב להיות ברור, כי ב' קצין הקישור יודע שיש קשר בין סמכויותיו כקצין קשור לבין המתנות הניתנות לו ע"י א' הטוראי במילואים. ואמנם טענת ההגנה הנטענת בדרך כלל ע"י הנאשמים היא, כי לא היה קשר בין מה שקבלו לבין פעולותיהם כעובדי ציבור, וכי בזמן שקיבלו את המתנה לא התכוונו לקבל שוחד (היינו לקבל את המתנה בעד פעולה הקשורה בתפקידם).

כאשר א. איש המילואים בא לביה"ד הצבאי ואמר, כי סיכם במפורש עם ב. קצין הקישור על שחרורו משירות תשלום, אין בעייה להוכיח את הקשר בין המתנה לבין הפעולה. אולם רק לעיתים נדירות קיימות ראיות כה טובות. בדרך כלל מסיקים את הקשר מתוך נסיבות המקרה ועפ"י ההגיון ונסיון החיים.

הקשר, בין טובת ההנאה שנתקבלה ובין הפעולה שנעשתה תמורתה, חייב להיות מוכח

מספר עובדים אזרחיים הזמינו קבוצת חיילים לשתות עימם בירה נמשקאות קלים, וקנו עבורם גם כריכים ממתקים וסגרייות. האזרחים הואשמו כי כל זאת נעשה במטרה לשחד את החיילים כדי שיעלימו עין מגניבת סולר השייך לצבא.

הסניגורים טענו כי לא הוכח כל קשר בין הזמנת החיילים לכיבוד קל, ובין העלמת עין מגניבת הסולר. ואולם ביהמ"ש העליון הסיק מתוך המספר הרב והתכופ של ההזמנות ללא תשלום, ומן השיטתיות שבהזמנות כי אלה הן טובות הנאה שניתנו למטרת שוחד.

★

עד כאן ניתחנו את מרכיבי עבירת השוחד. מכאן, נעבור לדון בדרכים שונות אפשריות לביצוע עבירת השוחד.

★

דרכים אפשריות לביצוע עבירת השוחד

בעל בית מלון היה אביהם של שני בנים שסגן אלוף פלוני היה מפקדם ואשתו של הקצין התארכה בבית המלון ארבעה ימים אך שילמה תשלום המתאים ליום אחד של ארוח. הקצין ניסה לטעון במשפטו כי לא הוא נהנה מטובת ההנאה אלא אשתו ולכן לכאורה, אין כאן עבירת שוחד.

ביה"ד קבע כי כל שאר היסודות לעבירת השוחד התמלאו במקרה זה, וכי מתן טובת ההנאה היה קשור לכך שבניו של בעל בית המלון שרתו תחת פיקודו של הקצין, ולפיכך דחה את טענת הקצין. הקצין הורשע בקבלת שוחד הגם שאשתו היא זו שזכתה להנחה הניכרת בדמי האירוח. מבחינת הדין מתן טובת ההנאה לאישה כמוה כמתן טובת הנאה לקצין עצמו.

נחזור שוב לדוגמה המקורית שלנו במבוא וננסה לנסח אותה מחדש בשינוי קל: א' טוראי מילואים, הצליח לשכנע בסיפורים ובטיעונים שונים את ב', קצין הקישור ביחידתו, שלא יזמן אותו למילואים במשך שנה.

כאשר חלפה השנה מגיע א' למשרדו של ב' ומניח על שולחנו צ'ק.

גם במקרה כזה יעבור ב' עבירה של קבלת שוחד. בעת קבלת הצ'ק יודע ב' אל-יכנון, כי הכספים ניתנים לו בתמורה על שחרורו של א' מן המילואים בשנה שעברה.

א' איש המילואים, יודע שלסמ"ר ריקי יש השפעה על קצין הקישור של יחידתו. א' נותן לריקי מתנה כדי שתשפיע על ב' לקצר את תקופת המילואים שלו.

במקרה זה קיבלה סמ"ר ריקי מתנה כדי להשפיע על קצין הקישור, ובכך עברה עבירה של לקיחת שוחד.

אין הבדל אם הנהנה מן השוחד הוא מקבל או אדם הקרוב לו

גם קבלת שוחד לאחר המעשה היא עבירה

אין הבדל אם מדובר בהשפעת לוקח השוחד על אדם אחר

אין הבדל אם מקבל השוחד סטה או לא סטה מן השורה במילוי תפקידו בעקבות השוחד שקיבל

כפי שראינו יכול השוחד להינתן לא רק בעד פעולה מסויימת אלא גם כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל. אם עובד הציבור פעל שלא כדין בגלל מתנה שקיבל יעבור הוא עבירה של קבלת שוחד, אך אין כל הכרח בכך, אף אם לא סטה מן השורה במילוי תפקידו יוכל הוא להיות אשם בעבירה.

אם א', איש מילואים, ירבה לתת מתנות לקצין הקישור שלו ב', יאשם ב' בקבלת שוחד אפילו לא יוכח, כי שחרר את א' ממילואים בשל קבלת המתנות, ואפילו נקרא א' לשירות מילואים. די בכך שב' ידע, כי א' נותן לו את המתנות בשל תפקידו ומעמדו.

משלוח מתנות וסלי-משקאות לחגים, לעובדי ציבור — שוחד

מתוך מה שראינו נתן המחוקק מובן רחב למושג שוחד, וזאת במטרה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי ולעקור מהשורש כל תופעה של שחיתות, בין אם מדובר בשחיתות מובהקת וזועקת ובין אם מדובר בהתנהגות או במעשים שעשויים או עתידים להביא למשוא פנים בדרך כלל או לסטייה זו או אחרת מן השורה. בתי המשפט הגיעו לכלל מסקנה חד-משמעית, כי לבד ממקרים חריגים, כל מתנה, תגמול או טובת הנאה הניתנת לעובד ציבור על ידי אדם הקשור עמו במילוי תפקידו ייחשב לשוחד.

אומר בית המשפט העליון:

"...וגם לענין זה כבר פסקנו הלכה להורות את הדרך ילכו בה לקביעת העובדות, והיא שבדרך כלל יש להעמיד עובד ציבור בחזקתו שיוודע הוא גם יודע שהנזקקים לשירותיו אינם נותנים לו מתנותיהם אלא כדי שיטה להם חסד במלוי תפקידיהם".

ובמקום אחר מצטט בית הדין הצבאי לערעורים את הפיסקה הבאה מפסק דינו של בית המשפט העליון:

"אוסף רק זאת, כי אליבא דכולי עלמא הגיעה העת שלא יוותר עוד ספק — ספיקא בליבו של שוטר או של עובד ציבור אחר שקבלת מתנות ומענקים לסוגיהם מידי אנשים אשר איתם הוא בקשר במסגרת תפקידו, יש בה כדי לסבכו בעבירה פלילית כפשוטה. ביחסים בין עובד הציבור לבין האזרח הפונה אליו עקב תפקידו או הנמצא אתו בקשרים כאמור, אסור שיתווסף מרכיב של טובת הנאה חומרית ומי שאינו שת ליבו לאסור החלטי זה, אל ילין אלא על עצמו — ולא על נותן השוחד — אם יוסקו לגביו מסקנות עונשיות חמורות."

מתנות כשוחד

שלי משקאות לחגים – כשוחד

האיסור על עובדציבור לקבל מתנות ממי שהוא בא עמם במגע בקשר עם תפקידו והקביעה כי מתנות אלה בגדר שוחד הם, באו לידי ביטוי בפסיקת בתי המשפט ובתי הדין הצבאיים ביחס למקרים שדונו בפסיקה של שליחת שי לחגים על ידי ספקים וקבלנים שונים לעובדי ציבור עמם היו קשורים בקשרי עבודה.

במקרה שהתברר בבית הדין הצבאי לערעורים היה המערער קצין בדרגת רב-סרן, ראש מדור העוסק בהזמנת פריטי ציוד מספקים דרך משרד הבטחון. בכוחו של המערער היה לזרז תשלום ולתת עדיפות לספק זה או אחר.

המערער קבל מכמה ספקים שלי משקאות ובית הדין הצבאי התייחס והסביר מהותם של מתנות אלה:

"מתנות לחגים אינן אלא מסווה לכוונתו האמיתית של הספק המוציא כסף רב על "יחסי ציבור", דיבור שבמקרים כאלה אינו אלא לשון נקיה למשוא פנים. מאחורי מונח זה מסתתרת הכוונה לזכות ביחס מיוחד מהחייל, שיקשה עליו, אחרי שיהנה ממתנתו של הספק, לנהוג כלפיו באותה אמת מידה שהוא נוהג כלפי סתם אדם, כזה שלא שלח לו מתנות.

חייל המקבל מתנה בניסיונות כאלה, אינו יכול שלא לדעת מה מטרתה."

על אחד מהמקרים של קבלת שלי המשקאות הורשע הנאשם בקבלת שוחד, ובשאר המקרים בעבירה על פקודת מטכ"ל 33.0112 האוסרת על חיילים לקבל מתנות המוענקות להם עקב תפקידם בשרות הצבאי. באותו מקרה התגונן ראש המדור בטענה כי בקבלו את שלי המשקאות נהג עפ"י המנהג המקובל בארץ לשלוח שלי משקאות לקראת החגים.

ביה"ד הצבאי לערעורים גינה בלשון תקיפה את התפשטות הנהג הנפסד גם בצה"ל: "...אין להתעלם שמקרהו אינו בודד, למרבה הצער נוהג מגונה זה לא נעצר בשערי צה"ל, וגם האיסור המפורש בהוראות הצבא לא מנע התפשטותו בקרב חיילים, שבתוקף עבודתם באו במגע עם גורמים אזרחיים.

לא זו בלבד שמתנות התקבלו כדבר מובן מאליה, אלא שהגיעו דברים לידי כך, שמפקדים בכירים העידו מטעם ההגנה על קיומו של המנהג כראיה לכך שקבלת מתנה – שהיא כאמור אסורה על פי פקודות הצבא – אינה מעשה שחיתות. זוהי גישה פסולה ומסוכנת שתרמה ללא ספק להתפשטותה של תופעה מדאיגה זו, שבצבא ניתן היה למונעה בתוקף המשמעת הצבאית."

ביה"ד הצבאי קרא למפקדים לפעול למען שירושה של תופעה זו:

"השלמת מפקדים עם קיומו של מנהג אשר כזה, שבמקרים רבים מהווה קבלת שוחד ושעל כל פנים יש בו סממני שחיתות, עלולה להכשיר אותו בעיני פקודיהם. לא ניתן לשרש נגע זה במשפטים בלבד, אלא שומה על המפקדים להקפיד על מילוי פקודת המטכ"ל הנ"ל כלשונה וכרוחה, רק כך יעלם הנוהג מחיינו."

מתי מתנה היא אכן רק מתנה, ולא שוחד?

עד כה ראינו כי בדרך כלל, עובדי ציבור, ובמקרים שלנו איש צבא, שיקבל מתנה ממי שהוא קשור עמו בקשרי עבודה – יחטא בקבלת שוחד.

עם זאת, יתכנו מקרים שבהם הקשר בין נותן השוחד לבין מקבלו הם קשרי ידידות של ממש, וכאשר האחד נותן מתנה לשני, הוא עושה זאת בשל ידידותם, ולא בשל ההיכרות הקשורה בתפקיד.

במקרים כגון אלה, אין עובד הציבור עובר עבירת שוחד, שכן לא הוכח הקשר בין תפקידו לבין טובת ההנאה שקיבל.

עפ"י אילו קריטריונים בוחנים ביה"ד ארועים מסוג זה?

מובן כי קיים קושי במקרים מסויימים לערוך את ההבחנה הנכונה ובית הדין יבדוק היטב את טיב היחסים בין עובד הציבור לבין נותן המתנה. אם מדובר למשל, ביחסי קירבה משפחתית או יחסי ידידות ארוכים ועמוקים בין השניים, יטה ביה"ד לזכות מאשמת שוחד.

אם הידידות הינה רק תולדה של הקשרים שהתהוו במסגרת התפקיד – הרי שמדובר בידידות הקשורה לתפקיד ומסקנת ביה"ד תהיה בדרך כלל לכף חובה.

באותו מקרה שסיפרנו עליו קודם טען קצין בדרגת סגן אלוף כי טובת ההנאה שקיבל מבעל בית המלון ניתנה בשל הידידות האישית וללא קשר לתפקידו כמפקד בניו של בעל בית המלון.

ביה"ד קבע, כי לא הוכח קשר אישי כזה, לא הובאו ראיות בדבר רחשי-לב והערכה הדדית, וביקורי הקצין במלון היו ספורים וחד-סטרניים. (כלומר בעל המלון לא התארח אצל הקצין בביתו).

לפיכך נדחתה טענת הידידות האישית והקצין הורשע בקבלת שוחד.

טובת הנאה הניתנת רק בשל ידידות אישית בין הנותן למקבל – אינה עבירת שוחד

בפקודות הצבא: החמרת יתר!

"קבלת מתנה, תרומה, דמי שירות או כל טובת הנאה המוענקת לחייל עקב היותו חייל, או עקב תפקידו בשרות הצבאי".

(פקודות מטכ"ל 33.0112)

בנוסף הפקודה הצבאית יש הרחבת האיסור על קבלת שוחד. בעוד שבעבירת שוחד יש להוכיח כפי שראינו כי המתנה התקבל בעד פעולה מסוימת מצד עובד הציבור, הרי שבפקודת המטכ"ל, די בכך שהמתנה התקבל בגלל עצם שירותו ותפקידו של החייל.

לשון החוק

- ★ על החייל לסרב לקבל את המתנה ולהחזירה לנותנה מיד.
- ★ אם החייל מסרב לקבל את המתנה אך אינו מחזירה לנותן – הופכת המתנה או טובת ההנאה לקניין המדינה.
- ★ במקרה של מתנה וטובת ההנאה שאין בהם קנין (כגון: כרטיסים למופע או ארוחה) יחוייב החייל בתשלום מלא תמורתם.
- ★ חייל המבקש אישור לקבל מתנה או טובת הנאה (שניתנו לו עקב היותו חייל או עקב תפקידו) יפנה בכתב אל ראש אכ"א – פרט, ינמק את בקשתו ויצרף את חוות-דעת מפקדו.
- ★ אם ראש אכ"א – פרט יסבור כי יש מקום להענות בחיוב לבקשה, היא תועבר ל"ועדת היתרים" מיוחדת.

כל האיסורים האלה אינם חלים על:

- ★ מתנה בעלת ערך סמלי בלבד, שניתנת לאות הוקרה או למזכרת, ובלבד שהחייל לא פנה בבקשה לקבלה.
- ★ טובת הנאה המוענקת בדרך כלל לכל חייל בשירות צבאי (כמו הנחות הניתנות בחנויות לכל החיילים)
- ★ חבילות שי של האגודה למען החייל.
- ★ שי מפקדים לחיילים המאושפזים בבתי חולים.
- ★ במקרה של פרישת חייל מתפקידו או לרגל מאורע משפחתי, כאשר חבריו לעבודה מבקשים לתת לו מתנה.

גם במקרים אלה חייבת המתנה להיות מאושרת מראש ופקודת מטכ"ל קובעת את התנאים הדרושים לכך.

קצין חינוך ראשי
ענף תוה"ס
פרקליטות צבאית ראשית